**ΙΔΡΥΜΑ ΜΕΙΖΟΝΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ**

**Συγγραφή :** *Radic Radivoj*
**Μετάφραση :** *Radic Radivoj*
**Για παραπομπή :** *Radic Radivoj , «Στάση Νίκα, 532», Εγκυκλοπαίδεια Μείζονος Ελληνισμού, Κωνσταντινούπολη*
*URL: <http://www.ehw.gr/l.aspx?id=12494>*

## Περίληψη :

Τον Ιανουάριο του 532, στην Κωνσταντινούπολη εκδηλώθηκε στάση εναντίον του αυτοκράτορα Ιουστινιανού Α΄. Οι δήμοι των Βενέτων και των Πρασίνων ξεσηκώθηκαν ενωμένοι, παρακινημένοι από την αυταρχική διακυβέρνηση του αυτοκράτορα, και η βυζαντινή πρωτεύουσα έζησε μια από τις μεγαλύτερες αναταραχές της ιστορίας της. Στην επιφάνεια βγήκαν οι πολύπλοκες κοινωνικές και θρησκευτικές αντιφάσεις της τότε βυζαντινής κοινωνίας. Η εξέγερση, που πήρε το όνομά της από το σύνθημα «Νίκα» των στασιαστών, διήρκεσε οκτώ ημέρες και παραλίγο να προκαλέσει την εκθρόνιση του Ιουστινιανού. Τελικά όμως καταπνίγηκε βίαια και με πολλά θύματα. Οι δήμοι, που επέδειξαν με τη στάση τους αυτή την ισχύ τους, στο εξής έχασαν σταδιακά την πολιτική τους δύναμη και σημασία.

## Χρονολόγηση

11-19 Ιανουαρίου 532

## Γεωγραφικός Εντοπισμός

Κωνσταντινούπολη

---

### 1. Εισαγωγή

Οι δήμοι, αρχικά αθλητικά σωματεία, που από τα μέσα του 5ου αιώνα αποτελούσαν σημαντικό πολιτικό παράγοντα, εξελίσσονταν τον 6ο αιώνα σε ανασχετικό φραγμό της αυτοκρατορικής απολυταρχίας. Με αυτό το χαρακτήρα τους οι δήμοι της Κωνσταντινούπολης και κυρίως οι δύο ισχυρότεροι εξ αυτών, οι Βένετοι και οι Πράσινοι, έρχονταν σε αντίθεση με το πολιτικό πρόγραμμα του Ιουστινιανού Α΄ (527-565), ο οποίος επιθυμούσε τον περιορισμό της δράσης και της επιρροής τους και την ενίσχυση του συγκεντρωτισμού της αυτοκρατορικής εξουσίας. Η πολιτική αυτή προκάλεσε τη μεγαλύτερη εσωτερική κρίση στο Βυζάντιο τον 6ο αιώνα.

Ο Ιουστινιανός Α΄ εφάρμοζε προς τους δήμους ευμετάβλητη πολιτική. Ενώ είχε επιδιώξει την υποστήριξη του δήμου των Βενέτων για την ενίσχυση της θέσης του, ήδη στην αρχή της βασιλείας του άλλαξε στάση απέναντί τους· οι Βένετοι όπως και οι Πράσινοι έγιναν στόχος κατασταλτικών μέτρων. Η συσσωρευμένη δυσαρέσκεια του δήμου των Πρασίνων, που θεωρούσαν ότι αδικούνταν συστηματικά σε σχέση με τους Βένετους, και η αντίδραση από τους Βένετους για την απώλεια της αυτοκρατορικής εύνοιας κατέστησε δυνατή τη συνένωση των δύο αντίπαλων παρατάξεων εναντίον του αυτοκράτορα. Παράλληλα έντονη ήταν η λαϊκή δυσφορία για τις οικονομικές μεταρρυθμίσεις και την εισπρακτική πολιτική του Ιωάννη Καππαδόκη· η δυσφορία αυτή εκφραζόταν μέσα από τις εκδηλώσεις των δήμων, δίνοντάς τους σαφώς πολιτική χροιά.[1]

Η εξέγερση των δήμων, που ονομάστηκε Στάση του Νίκα και διήρκεσε μόνο οκτώ ημέρες, σημειώθηκε τον Ιανουάριο του 532. Η στάση αυτή άφησε βαθιά ίχνη στη συνείδηση των συγχρόνων της και περιγράφεται στα ιστορικά έργα μιας ολόκληρης σειράς συγγραφέων. Χάρη στις διασωθείσες πηγές, είμαστε σε θέση σχεδόν πλήρως, από μέρα σε μέρα, να αναπαραστήσουμε και να παρακολουθήσουμε τα θυελλώδη γεγονότα.

### 2. Το χρονικό της στάσης

#### 2.1. Κυριακή, 11 Ιανουαρίου 532

Ήταν ημέρα γιορτής και οργανώθηκαν ιπποδρομίες στις οποίες παρευρισκόταν ο ίδιος ο Ιουστινιανός με τη συνοδεία του. Στο τμήμα του Ιπποδρόμου στο οποίο βρίσκονταν οι Πράσινοι επικρατούσε ανησυχία και αναταραχή. Στις διασωθείσες ιστορικές πηγές αναφέρεται ο ενδιαφέρων διάλογος μεταξύ των Πρασίνων και του Ιουστινιανού.[2] Οι Πράσινοι παραπονέθηκαν στον αυτοκράτορα για τις πιέσεις που τους ασκούνταν και για την κακή μεταχείριση που υφίσταντο. Οι Βένετοι, τους οποίους ο Ιουστινιανός τούς υποκινούσε κατά των Πρασίνων, απάντησαν στους Πράσινους προκλητικά. Οι τελευταίοι υπενθύμισαν τον αυτοκράτορα ότι κάποιοι δολοφόνοι από τις τάξεις των Βενέτων έμεναν ατιμώρητοι. Οργισμένος

**Συγγραφή :** *Radic Radivoj*
**Μετάφραση :** *Radic Radivoj*
**Για παραπομπή :** *Radic Radivoj , «Στάση Νίκα, 532», Εγκυκλοπαίδεια Μείζονος Ελληνισμού, Κωνσταντινούπολη*
*URL: <http://www.ehw.gr/l.aspx?id=12494>*

ο Ιουστινιανός, ο οποίος δεν ανεχόταν την αντιλογία, προσέβαλε τους Πράσινους αποκαλώντας τους Ιουδαίους, Μανιχαίους και Σαμαρείτες. Οι ύβρεις αυτές ήταν ιδιαίτερα βαριές.[3]

Όμως, και οι Πράσινοι ανταπέδωσαν στον αυτοκράτορα λέγοντάς του ότι είναι οπαδός του νεστοριανισμού, για δε τους Βένετους είπαν ότι έχουν τάση προς την ειδωλολατρία. Η αναταραχή στον Ιππόδρομο έγινε εντονότερη, καθώς οι Πράσινοι φώναζαν στον Ιουστινιανό «εἷ θιος Σαββάτης μὴ ἐ γεννήθη, ἵ να μὴ ἔ σχεν υἱ ὸ ν φονέα» (μακάρι να μην είχε γεννηθεί ο Σαββάτιος, για να μην είχε γιο δολοφόνο).[4] Ταυτόχρονα οι Βένετοι διέψευδαν ότι ήταν αναμεμειγμένοι στις δολοφονίες για τις οποίες τους κατηγορούσαν οι Πράσινοι και προσπαθούσαν τη στιγμή εκείνη να κατευνάσουν τα πνεύματα. Οργισμένος ο Ιουστινιανός απείλησε τους Πράσινους ότι θα τους τιμωρήσει παραδειγματικά. Αυτοί όμως με υβριστικά επιφωνήματα εγκατέλειψαν τον Ιππόδρομο. Ο Ιουστινιανός επίσης αποσύρθηκε στο Παλάτι, δίνοντας όμως εντολή στον έπαρχο της Πόλεως να συλλάβει τους ταραξίες. Ο έπαρχος Ευδαίμων έπραξε όπως διατάχθηκε: Συνέλαβε ορισμένους από τους αρχηγούς των Πρασίνων αλλά και κάποιους Βένετους, συνολικά επτά άτομα. Με τον τρόπο αυτό ο Ιουστινιανός ήθελε να θέσει υπόψη όλων ότι είναι υπεράνω παρατάξεων και ότι είναι εξίσου αυστηρός και δίκαιος και προς τους μεν και προς τους δε. Όμως αποδείχθηκε εντελώς λανθασμένη η ενέργειά τους, διότι οι ομαδικές συλλήψεις στην πραγματικότητα ένωσαν τους δήμους.

Για τέσσερις από τους συλληφθέντες η καταδίκη ήταν αποκεφαλισμός, ενώ οι άλλοι τρεις καταδικάστηκαν σε θάνατο με απαγχονισμό. Στην αρχή ωστόσο τούς περιέφεραν στην πόλη, προκειμένου το θέαμα αυτό να προκαλέσει φόβο στους υπόλοιπους, και μετά τους μετέφεραν στην άλλη πλευρά του κόλπου του Χρυσού Κέρατος. Όμως, στη διάρκεια της εκτέλεσης των καταδικασμένων με απαγχονισμό, συνέβη κάτι το ασυνήθιστο: Η αγχόνη έσπασε και οι δύο καταδικασμένοι σε θάνατο –ένας από τους Πράσινους και ένας από τους Βένετους– έπεσαν στο χώμα. Το ίδιο συνέβη όταν τους ανέβασαν δεύτερη φορά στην αγχόνη. Το συγκεντρωμένο πλήθος, ταραγμένο και αισθητά αναστατωμένο λόγω της ωμότητας του επάρχου, θεώρησε το ασυνήθιστο αυτό γεγονός σημάδι της Θείας Πρόνοιας. Οι παρόντες, σε κλίμα πλήρους σύγχυσης, φώναζαν «τούτους τῇ ἐ κκλησίᾳ »,[5] ελπίζοντας να σώσουν τη ζωή των δύο θανατοποινιτών μεταφέροντάς τους σε άσυλο.

Ακούγοντας από το δρόμο τις φωνές, οι μοναχοί της μονής του Αγίου Κόνωνος βοήθησαν τους δύο παραλίγο απαγχονισμένους να απομακρυνθούν από το ικρίωμα και τους οδήγησαν στην εκκλησία του Αγίου Λαυρεντίου, στη συνοικία των Πουλχεριανών. Όμως, δεν τελείωσαν όλα εδώ. Ο έπαρχος της Κωνσταντινούπολης Ευδαίμων έστειλε στρατιώτες με εντολή να κάνουν το παν ώστε να οδηγηθούν οι παραβάτες ενώπιον της δικαιοσύνης. Οι μοναχοί και ο συγκεντρωμένος λαός αντιστάθηκαν στους στρατιώτες. Ο έπαρχος δεν ήθελε να απονείμει χάρη στους δύο κατάδικους και αυτή ήταν η τελευταία σταγόνα που προκάλεσε ένα από πλέον θυελλώδη επεισόδια στη μακραίωνη ιστορία της Κωνσταντινούπολης.

### 2.2. Δευτέρα, 12 Ιανουαρίου 532

Οι Βένετοι και οι Πράσινοι, οι οποίοι επέμεναν στην απονομή χάριτος στα δύο καταδικασθέντα μέλη τους, συμμάχησαν· τότε δόθηκε το σύνθημα «Νίκα», για το οποίο γράφει ο Βυζαντινός χρονικογράφος Ιωάννης Μαλάλας.[6] Το σύνθημα επινοήθηκε για να αποφευχθεί η διείσδυση κατασκόπων στις τάξεις των ενωμένων Βενέτων και Πρασίνων. Η κατάσταση στην αναστατωμένη πρωτεύουσα δεν ομαλοποιήθηκε. Αντίθετα, οι κάτοικοι της Κωνσταντινούπολης έμελλε να βιώσουν μεγάλους κλυδωνισμούς.

### 2.3. Τρίτη, 13 Ιανουαρίου 532

Οργανώθηκαν και πάλι αγώνες στον Ιππόδρομο. Και τα δύο μέρη ζητούσαν από τον Ιουστινιανό, ο οποίος καθόταν στο αυτοκρατορικό θεωρείο, αμνηστία για τα δύο μέλη τους. Όμως ο αυτοκράτορας δεν εισάκουσε τις παρακλήσεις τους. Τα γεγονότα που ακολούθησαν έδειξαν ότι ο Ιουστινιανός δεν εκτίμησε σωστά τι επρόκειτο να συμβεί.

Οργισμένες ακόμα περισσότερο με την άρνηση του αυτοκράτορα, οι παρατάξεις ανακοίνωσαν ανοιχτά τη συμμαχία τους. Στον Ιππόδρομο ακούγονταν ασυνήθιστες ιαχές: «Πολλά τα έτη στους φιλάνθρωπους Πράσινους και Βένετους». Τις βραδινές ώρες στους δρόμους της Κωνσταντινούπολης επικράτησε απόλυτο χάος. Πλήθη ξεχύθηκαν από τον Ιππόδρομο

στους δρόμους της πόλης και άρχισαν να πυρπολούν σπίτια. Ας αναφέρουμε εδώ ότι, σύμφωνα με κάποιους υπολογισμούς, η πρωτεύουσα την εποχή εκείνη αριθμούσε περίπου μισό εκατομμύριο κατοίκους. Δε σώθηκαν ούτε τα σπίτια υψηλά ιστάμενων αξιωματούχων, όπως του επάρχου των πραιτορίων και του επάρχου Ευδαίμονα, ο οποίος είχε εξοργίσει τους στασιαστές. Οι οργισμένοι στασιαστές εισέβαλαν στις φυλακές και απελευθέρωσαν κρατούμενους. Όσους στρατιώτες βρέθηκαν στο δρόμο τους και τους αντιστάθηκαν τους ξυλοκόπησαν επιτόπου. Στη θερμή ατμόσφαιρα οργής και αντιποίνων, οι μάζες που συνεχώς μεγάλωναν πυρπόλησαν και το αρχείο στο οποίο φυλάσσονταν οι καταστάσεις των φορολογουμένων.

Η στάση είχε σε σημαντικό βαθμό ξεφύγει από τον έλεγχο, όπως μαρτυρεί η πυρπόληση των περιουσιών και ορισμένων επιφανών και πλούσιων μελών των Βενέτων και των Πρασίνων. Σύντομα στις φλόγινες γλώσσες χάθηκαν το κτήριο της Συγκλήτου, η μπρούντζινη πύλη του αυτοκρατορικού παλατιού, ο ναός της Αγίας Σοφίας και η κοντινή εκκλησία της Αγίας Ειρήνης. Οι ριπές του αέρα βοήθησαν στην εξάπλωση της πυρκαγιάς και, σύμφωνα με τη συνοπτική διατύπωση του Προκόπιου, «τῇ πόλει πῦρ ἐπεφέρετο, ὡς δὴ ὑπὸ πολεμίοις γεγενημένῃ ».[7] Μια άλλη πηγή, ο Ιωάννης Λυδός, αναφέρει ότι η Κωνσταντινούπολη μετατράπηκε σε σωρό ερειπίων πάνω από τα οποία απλωνόταν η οσμή του καμένου.[8] Μέρος των κατοίκων της πρωτεύουσας, αποτροπιασμένοι από τα αιφνίδια συμβάντα και την ωμότητα που έβλεπαν στους δρόμους, φοβισμένοι διέφυγαν στη μικρασιατική ακτή του Βοσπόρου.

### 2.4. Τετάρτη, 14 Ιανουαρίου 532

Ο αυτοκράτορας Ιουστινιανός, βλέποντας ότι έχανε τον έλεγχο των πραγμάτων, άρχισε διαπραγματεύσεις με τους αρχηγούς των Βενέτων και των Πρασίνων. Οι αρχηγοί των παρατάξεων προέβαλαν ιδιαίτερα ριζοσπαστικά αιτήματα. Ζητούσαν ρητά την απομάκρυνση ορισμένων υψηλόβαθμων αξιωματούχων από τις μέχρι τότε θέσεις τους. Οι Πράσινοι ζητούσαν την αντικατάσταση του Ιωάννη Καππαδόκη, που ήταν ο κυρίως υπεύθυνος για την πιεστική οικονομική πολιτική και ένας από τους σημαντικότερους συνεργάτες του αυτοκράτορα. Από την άλλη πλευρά, οι Βένετοι επέμεναν στην αντικατάσταση του Τριβωνιανού, του σημαντικότερου νομικού της Αυτοκρατορίας, και του επάρχου Ευδαίμονος. Και στις δύο περιπτώσεις κανένα ρόλο δεν έπαιζε η σχέση τους με τους δήμους. Ο Ιουστινιανός, ο οποίος έβλεπε τον κίνδυνο να μεγαλώνει, ικανοποίησε τα αιτήματα και αντικατέστησε τους προαναφερόμενους αξιωματούχους. Στη θέση του Ιωάννη Καππαδόκη τοποθέτησε το Φωκά, στη θέση του Τριβωνιανού το Βασιλείδη και στη θέση του Ευδαίμονος το συγκλητικό Τρύφωνα. Ο ιστορικός Προκόπιος εξυμνεί το Φωκά και το Βασιλείδη και επιμένει στο γεγονός ότι ήταν έντιμοι άνθρωποι. Όμως, ούτε οι αλλαγές αυτές μπόρεσαν να καθησυχάσουν τα οργισμένα πλήθη. Τον αυτοκράτορα Ιουστινιανό, ο οποίος ήδη είχε προβεί σε μεγάλες υποχωρήσεις, τον περίμεναν πολύ δυσκολότερες στιγμές.

Ο αυτοκράτορας ήθελε με τη βία να καταστείλει τη στάση, η οποία είχε μετατραπεί σε καταστροφική δύναμη που δύσκολα μπορούσε να χαλιναγωγηθεί. Όμως, στο πλευρό του δεν είχε αρκετούς στρατιώτες, παρά μόνο περίπου τρεις χιλιάδες Γότθους μισθοφόρους. Στο υπόλοιπο μέρος του στρατού, που τηρούσε στάση επιφυλακτικής αναμονής, δεν μπορούσε να βασιστεί, καθώς την κρίσιμη στιγμή εύκολα μπορούσαν να ταχθούν στο πλευρό των στασιαστών. Ωστόσο ο Ιουστινιανός, νευρικός και ανυπόμονος, διέταξε το Βελισάριο να διαλύσει τους στασιαστές με τη βοήθεια των ολιγάριθμων μισθοφόρων. Σημειώθηκαν σκληρές συγκρούσεις, στις οποίες και οι δύο πλευρές είχαν απώλειες. Οι ιερείς της πρωτεύουσας, αισθανόμενοι φρίκη για τη σφαγή που εκτυλισσόταν στους δρόμους της Κωνσταντινούπολης, προσπάθησαν να αποτρέψουν την αιματοχυσία. Για το λόγο αυτό μετέφεραν κώδικες και εικόνες μεταξύ των συγκρουόμενων μερών. Όμως, οι σκληρόψυχοι μισθοφόροι σκότωσαν στη δίνη των συγκρούσεων όχι μόνο στασιαστές αλλά και ορισμένους ιερείς.

Ο θάνατος ενός αριθμού ιερέων προκάλεσε αγανάκτηση στους κατοίκους της πρωτεύουσας και εξόργισε ακόμα περισσότερο τους στασιαστές, οι οποίοι με μεγαλύτερο μένος συνέχισαν τις οδομαχίες. Στις πηγές σημειώνεται ότι στις συγκρούσεις συμμετείχαν και γυναίκες οι οποίες από τα γύρω σπίτια πετούσαν πέτρες στους Γότθους μισθοφόρους. Σε αντίποινα, οι βάρβαροι πυρπόλησαν πολλά σπίτια, ωστόσο ηττήθηκαν και αναγκάστηκαν να καταφύγουν στο αυτοκρατορικό παλάτι.

### 2.5. Πέμπτη, 15 Ιανουαρίου 532

**Συγγραφή :** *Radic Radivoj*
**Μετάφραση :** *Radic Radivoj*
**Για παραπομπή :** *Radic Radivoj , «Στάση Νίκα, 532», Εγκυκλοπαίδεια Μείζονος Ελληνισμού, Κωνσταντινούπολη*
*URL: <http://www.ehw.gr/l.aspx?id=12494>*

Σημειώθηκε νέα έξαρση της εξέγερσης. Τα πλήθη ήθελαν νέο αυτοκράτορα. Στη συγκυρία αυτή η αριστοκρατία των συγκλητικών επιδίωξε, συντασσόμενη με τη λαϊκή δυσαρέσκεια, την επιστροφή της «παλιάς», «νόμιμης» δυναστείας του θανόντος αυτοκράτορα Αναστασίου Α΄. Ήθελαν να δουν στο βυζαντινό θρόνο τον Υπάτιο, ανιψιό του Αναστασίου Α΄ και ευνοούμενο των Βενέτων, ο οποίος όμως, μαζί με τον αδελφό του Πομπήιο, καθώς και με πολλούς συγκλητικούς, είχε κλειστεί στο αυτοκρατορικό παλάτι. Τότε, το κύριο μέρος των στασιαστών στράφηκε στον τρίτο αδελφό, τον αξιωματούχο Πρόβο, και φωνάζοντας το όνομά του κατευθύνθηκε προς το σπίτι του. Φοβούμενος μια τέτοια εξέλιξη και όλες τις πιθανές της συνέπειες, ο Πρόβος κρύφτηκε. Ακολούθησαν αμέσως αντίποινα – τα αγανακτισμένα πλήθη πυρπόλησαν το σπίτι του.

**2.6. Παρασκευή, 16 - Σάββατο, 17 Ιανουαρίου 532**

Οι ταραχές στους δρόμους συνεχίστηκαν και οι πυρκαγιές εξαπλώθηκαν προς το βόρειο τμήμα της Κωνσταντινούπολης, καταλαμβάνοντας νέες συνοικίες της πρωτεύουσας και καταστρέφοντας και άλλα κτήρια. Οπαδοί του Ιουστινιανού δολοφονούνταν μαζικά.

Στις 17 Ιανουαρίου 532, νέες συγκρούσεις έλαβαν χώρα, συνοδευόμενες από επιτυχίες των στασιαστών και πυρκαγιές. Το βράδυ, ο τρομοκρατημένος Ιουστινιανός, υποψιαζόμενος όποιον βρισκόταν στο παλάτι ως πιθανό δολοφόνο, διέταξε τους συγκλητικούς να εγκαταλείψουν το ανάκτορο. Οι αδελφοί Υπάτιος και Πομπήιος, δήθεν από πίστη στον αυτοκράτορα, θέλησαν να μείνουν, όμως ο αναστατωμένος αυτοκράτορας τους απομάκρυνε. Αποδείχθηκε ότι αυτό ήταν λάθος, γιατί με τον τρόπο αυτό έδωσε αρχηγούς στους στασιαστές.

**2.7. Κυριακή, 18 Ιανουαρίου 532**

Ο Ιουστινιανός απεγνωσμένα επιχείρησε νέες διαπραγματεύσεις. Έφτασε μάλιστα στο σημείο να επανεμφανιστεί στο θεωρείο του στον Ιππόδρομο και μπροστά στο συγκεντρωμένο κόσμο ορκίστηκε στο Ευαγγέλιο ειρήνη με τους στασιαστές, υποσχόμενος πλήρη αμνηστία.

Το *Πασχάλιο Χρονικό* περιέχει το κείμενο του όρκου του αυτοκράτορα: «Μὰ τὴν δύναμιν ταύτην, συγχωρῶ ὑμῖν τὸ πταῖσμα τοῦτο καὶ οὐ κελεύω τινὰ ἐξ ὑμῶν συσχεθῆναι, ἀλλ' ἡ συχάσατε· οὐδὲν γὰρ παρ' ὑμᾶς, ἀλλὰ παρ' ἐμέ. αἱ γὰρ ἐμαὶ ἁμαρτίαι ἐποίησάν με μὴ παρασχεῖν ὑμῖν περὶ ὧν ἠτήσατέ με ἐν τῷ Ἱππικῷ».[9]

Παρά την περιπαθή και γεμάτη έμπνευση ομιλία, η αποφασιστικής σημασίας στροφή την οποία ο αυτοκράτορας επιθυμούσε δεν έγινε. Απλώς τον Ιουστινιανό κανείς πλέον δεν τον πίστευε. Μάλιστα, ο λαός της Κωνσταντινούπολης του φώναζε ότι ψευδορκεί («ἐπιορκεῖς, σγαύδαρι»).[10] Ταυτόχρονα, ύβριζαν και την αυτοκράτειρα Θεοδώρα. Τρομοκρατημένος ο Ιουστινιανός διέφυγε στο παλάτι.

Οι στασιαστές από την άλλη πλευρά είχαν την πρόθεση να στέψουν τον Υπάτιο. Διαδίδονταν φήμες ότι ο Ιουστινιανός με τη Θεοδώρα το έσκασαν στη Θράκη παίρνοντας μαζί τους το αυτοκρατορικό ταμείο. Με τη σύγχυση που επικρατούσε εκείνες τις ώρες στην Κωνσταντινούπολη, δημιουργήθηκε ευνοϊκό κλίμα για τη διάδοση διάφορων φημών.

Πομπή στασιαστών ξεκίνησε για το σπίτι του Υπατίου και, αδιαφορώντας για τις διαμαρτυρίες και τα δάκρυα της συζύγου του Μαρίας, του πρότειναν το στέμμα. Ο ανιψιός του Αναστασίου Α΄ στέφθηκε στο φόρο του Κωνσταντίνου. Στην αρχή, σύμφωνα με τις παλαιές παραδόσεις, τον ανέβασαν σε ασπίδα και στη συνέχεια τον έστεψαν με χρυσό στεφάνι αντί αυτοκρατορικού διαδήματος. Όπως το επέβαλλε το έθιμο, έντυσαν το νέο αυτοκράτορα στην πορφύρα.

Το συνεπαρμένο πλήθος οδήγησε το νέο αυτοκράτορα στον Ιππόδρομο και με ενθουσιώδεις κραυγές τον τοποθέτησε στο αυτοκρατορικό θεωρείο, στο ίδιο θεωρείο στο οποίο μέχρι την προηγουμένη καθόταν ο Ιουστινιανός. Στη συνέχεια οι στασιαστές γιόρτασαν τη μεγάλη τους επιτυχία.

Τότε έφτασε η αποφασιστική, κρίσιμη στιγμή της όλης εξέγερσης, καθώς αναπόφευκτα τέθηκε το ερώτημα τι πρέπει να γίνει

**Συγγραφή :** *Radic Radivoj*
**Μετάφραση :** *Radic Radivoj*
**Για παραπομπή :** *Radic Radivoj , «Στάση Νίκα, 532», Εγκυκλοπαίδεια Μείζονος Ελληνισμού, Κωνσταντινούπολη*
*URL: <http://www.ehw.gr/l.aspx?id=12494>*

στη συνέχεια: Να επιτεθούν στο αυτοκρατορικό παλάτι; Διότι όλα έδειχναν ότι για τον Ιουστινιανό δεν υπήρχε πια σωτηρία. Όμως, μερίδα συγκλητικών συνειδητοποίησε ότι είναι αδύνατο να ελεγχθεί τόση λαϊκή οργή και ότι οι περαιτέρω εξελίξεις δύσκολα θα μπορούσαν να προβλεφθούν. Για το λόγο αυτό ορισμένοι συγκλητικοί, και ιδιαίτερα ο Ωριγένης, αντιτάχθηκαν στην έφοδο κατά του παλατιού. Ορισμένοι θεωρούσαν ότι χρειαζόταν λίγη υπομονή και ότι ο Ιουστινιανός θα φύγει μόνος του. Ακολούθησε δισταγμός, ο οποίος αποδείχτηκε μοιραίος.

Μια ομάδα Πρασίνων, περίπου διακόσιοι πολεμοχαρείς και οπλισμένοι νεαροί,[11] άρχισε επίθεση κατά του παλατιού, πράγμα που οδήγησε στο αποκορύφωμα της κρίσης.

Στην άλλη πλευρά, ο Ιουστινιανός σε μια κρίση ολιγοψυχίας ήταν έτοιμος να τραπεί σε φυγή. Εξοπλισμένα πλοία περίμεναν στο λιμάνι της Κωνσταντινούπολης έτοιμα να αποπλεύσουν ανά πάσα στιγμή. Στα πλοία είχαν ήδη φορτωθεί το αυτοκρατορικό ταμείο και διάφορα πολύτιμα αντικείμενα από το παλάτι. Όλα έδειχναν ότι αυτό ήταν το τέλος του Ιουστινιανού.

Όμως, στην επιφάνεια βγήκε η απίστευτη ψυχραιμία της αυτοκράτειρας Θεοδώρας. Σε συμβούλιο στο οποίο έλαβαν μέρος οι πιο έμπιστοι αξιωματούχοι του αυτοκράτορα, φανερά φοβισμένοι και ανήσυχοι λόγω του οργισμένου και επικίνδυνα απειλητικού πλήθους που βρισκόταν κοντά, εμφανίστηκε με τόλμη η σύζυγος του Ιουστινιανού. Σε ατμόσφαιρα ολιγοψυχίας, πλήρους απελπισίας και φόβου που δύσκολα μπορούσε να κρυφτεί, η Θεοδώρα αποφασιστικά τόνισε ότι καλύτερος είναι ο θάνατος παρά η απώλεια της αυτοκρατορικής εξουσίας. Τα λόγια της μπήκαν σε πολλά εγχειρίδια της βυζαντινής ιστορίας: «**ὡ**ς καλ**ὸ**ν **ἐ**ντάφιον **ἡ** βασιλεία **ἐ**στί» (η εξουσία είναι καλό σάβανο).[12]

Τότε εκδηλώθηκε και η πανούργα διπλωματία του ευνούχου Ναρσή, ο οποίος εξαγόρασε με χρυσό ορισμένους από τους επικεφαλής της εξέγερσης και κατόρθωσε να προκαλέσει ρήξη μεταξύ των στασιαστών. Από την άλλη πλευρά, ο Ιουστινιανός έδωσε εντολή στο Βελισάριο να καταπνίξει την εξέγερση. Ο μεγάλος στρατηγός με τάγμα βάρβαρων μισθοφόρων εισέβαλε στον Ιππόδρομο και σκότωσε μερικές δεκάδες χιλιάδες ανθρώπους. Στην αρχή οι στρατιώτες του Βελισαρίου με βέλη προκάλεσαν πραγματικό πανικό μεταξύ των πολυάριθμων στασιαστών, οι οποίοι ήταν στριμωγμένοι σε σχετικά μικρό χώρο. Σύμφωνα με κάποιες εκτιμήσεις, που μπορούν να θεωρηθούν ρεαλιστικές, σκοτώθηκαν τότε τριάντα πέντε χιλιάδες άτομα. Ένας μεταγενέστερος συγγραφέας, ο χρονικογράφος Ιωάννης Ζωναράς, γράφει για τους στρατιώτες ότι «**τὰ** πλήθη **ὡ**ς χόρτον **ἄ**νευ φειδο**ῦ**ς **ἐ**ξεθέριζον».[13] Επρόκειτο για μια σφαγή που έσωσε τη βασιλεία του Ιουστινιανού Α΄.

Ο Υπάτιος και ο αδελφός του Πομπήιος οδηγήθηκαν ενώπιον του Ιουστινιανού. Ο Υπάτιος προσπάθησε να αμυνθεί επαναλαμβάνοντας επίμονα ότι στέφθηκε παρά τη θέλησή του και με τη βία και ότι αυτός στην πραγματικότητα έμεινε πιστός στον αυτοκράτορα. Ο Ιουστινιανός δεν τον πίστεψε και του επιτέθηκε δριμύτατα. Ο αυτοκράτορας είχε γίνει και πάλι κύριος της κατάστασης· αυτό σήμαινε ότι για τον Υπάτιο δεν υπήρχε σωτηρία.

### 2.8. Δευτέρα, 19 Ιανουαρίου 532

Την αυγή ο Υπάτιος και ο Πομπήιος εκτελέστηκαν και τα πτώματά τους ρίχτηκαν στη θάλασσα. Ακολούθησαν σκληρά αντίποινα για τους στασιαστές: συλλήψεις, διωγμοί και τιμωρίες. Η Κωνσταντινούπολη πέρασε δύσκολες μέρες, επικράτησε ο φόβος και η πρωτεύουσα ερήμωσε. Δεκαοκτώ επιφανείς συγκλητικοί, μεταξύ των οποίων και ο νεότερος αδελφός του Υπατίου και του Πομπηίου Πρόβος, εξορίστηκαν και η περιουσία τους δημεύτηκε. Επανήλθαν στις θέσεις τους ο Ιωάννης Καππαδόκης και ο Τριβωνιανός. Απαγορεύτηκαν στο εξής και για μερικά χρόνια οι αρματοδρομίες στον Ιππόδρομο.

## 3. Επίλογος

Μετά τη μεγάλη αυτή αναταραχή, ο Ιουστινιανός θέλησε να ξεχαστούν τα δυσάρεστα γεγονότα το ταχύτερο δυνατόν. Μια από τις πρώτες ενέργειες ήταν η ανακαίνιση της ξακουστής εκκλησίας της Αγίας Σοφίας, η οποία είχε καταστραφεί από πυρκαγιά στη διάρκεια της στάσης. Ο Ιουστινιανός διέταξε να οικοδομηθεί νέος ναός και για το λόγο αυτό προσέλαβε δύο

**Συγγραφή :** *Radic Radivoj*
**Μετάφραση :** *Radic Radivoj*
**Για παραπομπή :** *Radic Radivoj , «Στάση Νίκα, 532», Εγκυκλοπαίδεια Μείζονος Ελληνισμού, Κωνσταντινούπολη*
*URL: <http://www.ehw.gr/l.aspx?id=12494>*

επιφανείς αρχιτέκτονες, τον Ισίδωρο από τη Μίλητο και τον Ανθέμιο από τις Τράλλεις.

Στις 27 Δεκεμβρίου 537 έγιναν τα εγκαίνια του ναού. Ο Ιουστινιανός Α΄ οργάνωσε μια μεγαλοπρεπή τελετή, η οποία προσέλαβε χαρακτηριστικά παλλαϊκής γιορτής· για το λαό της πόλης αναφέρεται ότι ψήθηκαν 1.000 βόδια, 6.000 αρνιά, 600 ελάφια, 1.000 γουρούνια και περίπου 10.000 ήμερα και άγρια πτηνά. Ο Ιουστινιανός, υπερήφανος για το επίτευγμά του, λέγεται ότι αναφώνησε τότε την περίφημη φράση: «Δόξα **τῷ Θεῷ, τῷ** καταξιώσαντί με τοιοῦ τον **ἔ**ργον **ἐ**πιτελέσαι. Νενίκηκά σε, Σολομών!»[14]

---

1. Browning, R., «Ο αιώνας του Ιουστινιανού», *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους Ζ: Πρωτοβυζαντινοί Χρόνοι* (Αθήνα 1978), σελ. 167· Evans, J.A.S., *The Age of Justinian. The circumstantces of imperial power* (London 1996), σελ. 125.

2. Θεοφάνης, *Χρονογραφία*, de Boor, C. (επιμ.), *Theophanis Chronographia* (Leipzig 1883), σελ. 181-184· *Πασχάλιον Χρονικόν*, Dindorf, L. (ed.), *Chronicon Paschale* I (CSHB, Bonn 1832), σελ. 620.

3. Evans, J.A.S., *The Age of Justinian. The Circumstantces of Imperial Power* (London 1996), σελ. 120.

4. Θεοφάνης, *Χρονογραφία*, de Boor, C. (επιμ.), *Theophanis Chronographia* (Leipzig 1883), σελ. 183.

5. Θεοφάνης, *Χρονογραφία*, de Boor, C. (επιμ.), *Theophanis Chronographia* (Leipzig 1883), σελ. 184.

6. Ιωάννης Μαλάλας, *Χρονογραφία*, Dindorf, L. (επιμ.), *Ioannis Malalae Chronographia* (CSHB, Bonn 1831), σελ. 474.

7. Προκόπιος, *Υπέρ των πολέμων* 1, Haury, J. – Wirth, P. (επιμ.), *Procopii Caesariensis opera omnia* 1 (Leipzig 1962), σελ. 124-125.

8. Ιωάννης Λυδός, *Περί αρχών*, Wünsch, R. (επιμ.), *Ioannis Lydi De magistratibus populi Romani libri tres* (Leipzig 1903), σελ. 266.

9. *Πασχάλιον Χρονικόν*, Dindorf, L. (επιμ.), *Chronicon Paschale* I (CSHB, Bonn 1832), σελ. 623-624.

10. *Πασχάλιον Χρονικόν*, Dindorf, L. (επιμ.), *Chronicon Paschale* I (CSHB, Bonn 1832), σελ. 624.

11. Για την ομάδα των νεαρών Πρασίνων, βλ. Patlagean, E., *Povertà ed emarginazione in Bisanzio IV-VII secolo* (Roma – Bari 1986), σελ. 123-124.

12. Προκόπιος, *Υπέρ των πολέμων* 1, Haury, J. – Wirth, P. (επιμ.), *Procopii Caesariensis opera omnia* 1 (Leipzig 1962), σελ. 130.

13. Ιωάννης Ζωναράς, *Επιτομή Ιστοριών*, Büttner-Wobst, T. (επιμ.), *Ioannis Zonarae epitomae historiarum libri XVIII* 3 (CSHB, Bonn 1897), σελ. 156.

14. Ο βιβλικός βασιλιάς των Εβραίων Σολομών (973-933 π.Χ.) ανήγειρε σειρά μεγαλοπρεπών οικοδομημάτων, μεταξύ των οποίων ιδιαίτερα φημισμένος ήταν ο φερώνυμος ναός του.

---

## Βιβλιογραφία :


- **Θεοφάνης**, *Χρονογραφία*, de Boor, C. (ed.), *Theophanis Chronographia*, Leipzig 1883
- **Cameron A.**, *Circus Factions. Blues and Greens at Rome and Byzantium*, Oxford 1976

**Ιωάννης Ζωναράς**, *Επιτομή Ιστοριών*, Büttner-Wobst, T. (ed.), *Ioannis Zonarae epitomae historiarum libri XVIII 1-3*, Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae, Bonn 1841-1897

**Γεώργιος Κεδρηνός**, *Σύνοψις Ιστοριών*, Bekker, I. (ed.), *Georgius Cedrenus Ioannis Scylitzae ope, I-II*, Corpus scriptorum historiae Byzantinae, Bonn I: 1838 II: 1939

**Ιωάννης Μαλάλας**, *Χρονογραφία*, Dindorf, L. (ed.), *Ioannis Malalae Chronographia*, Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae, Bonn 1831

*Πασχάλιον Χρονικόν*, Dindorf, L. (ed.), *Chronicon Paschale I*, Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae, Bonn 1832

**Ιωάννης Λυδός**, *Περί αρχών*, Bandy, A.C. (ed.), *Ioannes Lydus. On powers or the magistracies of the Roman state*, Philadelphia 1983

**Bury J.B.**, "The Nika Riot", *Journal of Hellenic Studies*, 17, 1897, 90-119

**Cront G.**, "Les Dèmes et les partis politiques dans l'Empire byzantin aux Ve-VIIe siècles", *Revue des Etudes Sud-Est Européennes*, 7, 1969, 671-674

**Prinzing G.**, "Zu den Wohnvierteln der Grünen und Blauen in Konstantinopel", Beck, H.-G. (ed.), *Studien zur Frühgeschichte Konstantinopels*, München 1973, Miscellanea Byzantina Monacensia 14, 27-48

**Evans J.A.S.**, *The Age of Justinian. The Circumstances to Imperial Power*, London 1996

**Manojlović G.**, "Le peuple du Constantinople de 400 à 800 après J. C.", *Byzantion*, 11, 1936, 617-716

*Procopii Caesariensis opera omnia, I-IV*, Haury, J. (ed.), Wirth, P. (corr.), Lipsiae 1962-1964

**Чекалова А.А.**, *Константинополь в VI веке. Восстание Ника в 532 году*, Москва 1986

**Чекалова А.А.**, "К вопросу о димах ранней Византии", *Византийские очерки*, Москва 1982, 37-53

**Чекалова А.А.**, "Восстание Ника и социально-политическая борьба в Константинополе в конце V — первой половине VI в.", *Византийские очерки*, Москва 1977, 158-171

**Успенский Ф.И.**, "Партии цирка и димы в Константинополе", *Византийский временник*, 1, 1894, 1-16

**Пигулевская Н. В.**, "К вопросу о борьбе демов в ранней Византии", *Византийский временник*, V (30), 1952, 216-222

**Дьяконов А. П.**, "Византийские димы и фракции в V - VII вв.", *Византийский сборник*, 1945, Москва - Ленинград 1945, 144-217

**Винкельман Ф.**, "О роли народных масс в ранней Византии (в порядке дискуссии)", *Византийский временник*, 1979, 26-36

**Ευάγριος**, *Εκκλησιαστική Ιστορία*, Bidez, J., Parmentier, L. (ed.) , *The Ecclesiastical History of Evagrius with the Scholia*, London 1898, repr. Amsterdam 1964

**Ζαχαρίας Σχολαστικός**, *Εκκλησιαστική Ιστορία*, Brooks, E.W. (ed.), *Historia ecclesiastica Zachariae Rhetori vulgo adscripta*, Louvain 1919-1921

**Karlin-Hayter P.**, "Les Άκτα διά Καλαπόδιον", *Byzantion*, 43, 1974, 84-107

**Evans J.A.S.**, "The 'Nika' Rebellion and the Empress Theodora", *Byzantion*, 54, 1984, 380-382

**Чекалова А.А.**, "Народ и сенаторская оппозиция в восстании Ника", *Византийский временник*, 32, 1971, 24—39

**Kaegi W.E.**, "Nika revolt", *The Oxford Dictionary of Byzantium 2*, New York – Oxford 1991, 1473

## Δικτυογραφία :

The Nika Revolt | The Hagia Sophia

http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/secondary/BURLAT/15B*.html

Η στάση του Νίκα. Εξέγερση και σφαγή

http://homepages.pathfinder.gr/AKADEMIA/site/history/nika.htm

## Γλωσσάριο :

**έπαρχος πραιτορίου (praefectus praetorio), ο**

Ο όρος αντιστοιχεί στον λατινικό praefectus praetorio, ενώ απαντά στα ελληνικά και ως «έπαρχος της πραιτορίας» ή «των πραιτορίων» ή ακόμα και ως «έπαρχος της διοικήσεως». Στην Αυτοκρατορική περίοδο ο έπαρχος του πραιτορίου ήταν διοικητής επαρχίας από την τάξη των ιππέων. Επί Κωνσταντίνου το αξίωμα άλλαξε μορφή και επρόκειτο για τον επικεφαλής διοικητικής ενότητας, της επαρχότητας, που περιλάμβανε «διοικήσεις», και αυτές με τη σειρά τους επαρχίες. Το 400 τέτοιες επαρχότητες ήταν της Ανατολής (per Orientem), του Ιλλυρικού (per Illyricum), του Ιλλυρικού, Ιταλίας και Αφρικής (per Illyricum, Italiam et Africam) και της Γαλατίας (Galliarum). Το αξίωμα των επάρχων ήταν το υψηλότερο μετά του αυτοκράτορα στην κρατική ιεραρχία. Ο ισχυρότερος έπαρχος ήταν της Ανατολής (praefectus praetorio per Orientem), αξίωμα που αναφέρεται τελευταία φορά το 680.

**έπαρχος της Πόλεως (Κωνσταντινουπόλεως), ο**

Το λειτούργημα αυτό προέρχεται από το πρωτοβυζαντινό αξίωμα του praefectus urbi, το οποίο εμφανίστηκε στην Κωνσταντινούπολη στις 11 Δεκεμβρίου 359. Πρόκειται για αξίωμα με ιδιαίτερο κύρος. Στη δικαιοδοσία του επάρχου υπάγονταν οι διοικητικές, αστυνομικές και δικαστικές λειτουργίες που σχετίζονταν με τη ζωή στην πρωτεύουσα. Τη διοικητική εξουσία του στην Πόλη την περιόριζε μόνο ο αυτοκράτορας.

## Πηγές

Θεοφάνης, *Χρονογραφία*, de Boor, C. (επιμ.), *Theophanis Chronographia* (Leipzig 1883).

Ιωάννης Ζωναράς, *Επιτομή Ιστοριών*, Büttner-Wobst, T. (επιμ.), *Ioannis Zonarae epitomae historiarum libri XVIII* 3 (Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae, Bonn 1897).

Γεώργιος Κεδρηνός, *Σύνοψις Ιστοριών*, Bekker, I. (επιμ.), *Georgius Cedrenus Ioannis Scylitzae ope* I-II (Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae, Bonn I: 1838 II: 1939).

Ιωάννης Μαλάλας, *Χρονογραφία*, Dindorf, L. (επιμ.), *Ioannis Malalae Chronographia* (Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae, Bonn 1831).

*Πασχάλιον Χρονικόν*, Dindorf, L. (επιμ.), *Chronicon Paschale* I (Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae, Bonn 1832).

Ιωάννης Λυδός, *Περί αρχών*, Wünsch, R. (επιμ.), *Ioannis Lydi De magistratibus populi Romani libri tres* (Leipzig 1903).

Προκόπιος, *Υπέρ των πολέμων* 1, Haury, J. – Wirth, P. (επιμ.), *Procopii Caesariensis opera omnia* 1 (Leipzig 1962).

Ευάγριος, *Εκκλησιαστική Ιστορία*, Bidez, J. – Parmentier, L. (επιμ.), *The Ecclesiastical History of Evagrius with the Scholia* (London 1898, ανατ. Amsterdam 1964).

Ζαχαρίας Σχολαστικός, *Εκκλησιαστική Ιστορία*, Brooks, E.W. (επιμ.), *Historia ecclesiastica Zachariae Rhetori vulgo adscripta* (Louvain 1919-1921).

## Παραθέματα

**Η σφαγή στον Ιππόδρομο και το τέλος των αδελφών Υπατίου και Πομπηίου**

καὶ ἐξελθόντες μετὰ τῶν ἰδίων αὐτῶν ἀνθρώπων ὥρμησαν εἰς τὸ Ἱππικόν, ὁ μὲν Ναρσῆς διὰ τῶν θυρῶν, ὁ δὲ υἱὸς Μούνδου διὰ τῆς σφενδόνης, καὶ ἄλλοι διὰ τοῦ μονοπόρτου τοῦ δεσποτικοῦ καθίσματος εἰς τὸ πέλμα, ἕτεροι δὲ διὰ τῶν Ἀντιόχου καὶ τῆς λεγομένης Νεκρᾶς πόρτας. καὶ ἤρξαντο κόπτειν τοὺς δήμους ὡς ἔτυχεν, ὥστε μηδένα τῶν πολιτῶν ἢ ξένων τῶν εὑρεθέντων ἐν τῷ Ἱππικῷ περισωθῆναι, ἐν οἷς ἐσφάγη καὶ Ἀντίπατρος ὁ βίνδιξ Ἀντιοχείας τῆς Θεουπόλεως. εὐθέως δὲ οἱ περὶ τὸν στρατηλάτην Βηλισάριν ἀνοίξαντες τὰς θύρας ἐπὶ τὸ δεσποτικὸν κάθισμα ὁρμήσαντες μετὰ σπαθαρίων, καὶ συλλαβόμενοι τὸν Ὑπάτιον μετὰ Πομπηίου τοῦ πατρικίου τοῦ αὐτοῦ ἐξαδέλφου εἰσήγαγον τῷ βασιλεῖ Ἰουστινιανῷ. οἵτινες εἰσενεχθέντες προσέπεσαν, λέγοντες, Δέσποτα, πολὺς ἡμῖν κόπος ἐγένετο, ὥστε συναγαγεῖν τοὺς ἐχθροὺς τοῦ κράτους ὑμῶν εἰς τὸ Ἱππικόν. καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ βασιλεύς, Καλῶς ἐποιήσατε· ὅμως παρ᾽ ὃ ἐπείθοντο ὑμῖν κελεύουσιν αὐτοῖς, διὰ τί τοῦτο οὐκ ἐποιήσατε πρὸ τοῦ πᾶσα ἡ πόλις καυθῇ; καὶ λέγει τοῖς εὐνούχοις καὶ σπαθαρίοις αὐτοῦ καὶ Εὐλαλίῳ τῷ βαρβάτῳ καὶ τοῖς κανδιδάτοις. Λάβετε αὐτοὺς καὶ ἀποκλείσατε. καὶ ἔλαβον αὐτοὺς κάτω εἰς τὸ παλάτιον, καὶ ἀπέκλεισαν τὸν Ὑπάτιον καὶ τὸν Πομπήιον μόνους. ἐσφάγησαν δὲ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ εἰς τὸ παλάτιν, ὡς λέγουσιν οἱ στοχασάμενοι, πολιτῶν καὶ ξένων ἀνδρῶν χιλιάδες λε′. καὶ οὐκέτι ἐφάνη δημότης πού ποτε, ἀλλὰ γέγονεν ἡσυχία ἕως ἑσπέρας.

*Πασχάλιον Χρονικόν*, Dindorf, L. (επιμ.), *Chronicon Paschale* I (CSHB, Bonn 1832), σελ. 626-627.